

УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Анотація. Розкрито економічну сутність поняття "запаси". Розглянуто основні тенденції у формуванні виробничих запасів підприємства та їх використанні, наведено основні чинники аналізу. Запропоновано розрахунок коефіцієнта нагромадження запасів для характеристики рівня їх мобільності за оптимального варіанта.

Аннотация. Раскрыта экономическая сущность понятия "запасы". Рассмотрены основные тенденции в формировании производственных запасов предприятия и их использовании, приведены основные факторы анализа. Предложен расчет коэффициента накопления запасов для характеристики уровня их мобильности при оптимальном варианте.

Annotation. The economic essence of "supplies" concept is exposed. The basic tendencies in forming the production supplies of an enterprise and their usage are considered, the basic factors of analysis are given. The calculation of coefficient of supplies accumulation for describing the level of their mobility at an optimum variant is offered.

Ключові слова: виробничі запаси, матеріальні запаси, оборотні активи, товарно-матеріальні цінності, коефіцієнт нагромадження.

На сьогодні управління запасами виробничих підприємств, а насамперед правильне якісне аналізування цих запасів, відіграє важливу роль на кожному підприємстві. Адже головною проблемою є: як залишитись конкурентоспроможним і як запобігти банкрутству.

Питання аналізу ефективності використання виробничих запасів вивчали такі вчені, як: Сопко В. В. та Завгородній В. П., Гадзевич О. І., Бутинець Ф. Ф., Ткаченко Н. М., Болюх М. А. та Бурчевський В. З., Лебушин Н. П. та ін. [1 – 4]

Метою дослідження є узагальнення та подальший розвиток теоретико-методичних підходів з удосконалення системи аналізу виробничих запасів.

В Україні визначення терміна "запаси" наведено у П(с)БО 9 "Запаси", відповідно до п. 4 якого, "запаси – активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством". Відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність", активи – це ресурси, контрольовані підприємством унаслідок минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому внаслідок будь-якого використання такого запасу [5].

Під запасами розуміють:

- активи, які використовуються для подальшого продажу, використання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством [3];

- сировина, матеріали, напівфабрикати та інше, що надійшли на склад підприємства, тобто виробництва, але ще не знаходяться в процесі виробничого споживання [6, с. 29];

- матеріальні ресурси, що знаходяться на складах фірми (сировина, матеріали, покупні напівфабрикати, що комплектують вироби, паливо і пальне, тара і тарні матеріали, запасні частини для ремонту, інструменти тощо), призначені для виробничого споживання, але ще не надійшли у виробництво [7, с. 252];

- матеріальні оборотні активи підприємств є головною умовою здійснення необхідного виробничого процесу [8, с. 14];

- різні речові елементи виробництва, що використовуються в якості предметів праці у виробничому та іншому господарчих процесів [9];

- засоби виробництва, що надійшли на підприємство і ще не використовуються у виробничому процесі [10];

- сукупність усіх матеріалів, які має підприємство, частина оборотних засобів підприємства, які ще не включені у процес виробництва, але надійшли на робочі місця [11];

- накопичені ресурси, що перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва [12];

- запаси засобів виробництва, які знаходяться на складах суб'єкта господарювання і необхідні для забезпечення безперервного виробничого процесу, причому не лише ті предмети праці, які ще не задіяні у процесі виробництва і зберігають свою натурально-речову форму [13, с. 74].

Така відмінність у трактуваннях свідчить про те, що розкриття суті будь-якої економічної категорії залежить від вибраного підходу до її визначення.

При вивченні величини та структури запасів основну увагу доцільно звернути на виявлення тенденції змін таких її складових, як: виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція і товари.

Збільшення абсолютної суми і частки запасів може свідчити про:

- нарощування виробничого потенціалу підприємства;

- прагнення шляхом вкладання у виробничі запаси захистити грошові активи підприємства від знецінення під впливом інфляції;

- нераціональність вибраної господарської стратегії, внаслідок якої значна частина поточних активів

Таким чином, хоча тенденція до зростання запасів і витрат може привести до збільшення на деякий час рівня ліквідності поточних активів, необхідно проаналізувати, чи не відбувається це збільшення за рахунок необґрунтованого відволікання засобів із господарського обороту, що в кінцевому результаті призводить до зростання кредиторської заборгованості та погіршення фінансового стану підприємства.

У процесі аналізу стану витрат необхідно встановити забезпечення підприємства об'єктивними перехідними запасами сировини, матеріалів, незавершеного виробництва, готової продукції і товарів.

Результати аналізу динаміки структури запасів і витрат показують зростання питомої ваги виробничих запасів, тварин на вирощуванні, незавершеного виробництва та скорочення частки залишків готової продукції.

Аналізуючи стан засобів і витрат, не можна обмежитись лише даними про абсолютні відхилення фактичних залишків на кінець звітного періоду від нормативу і минулого року (кварталу). Для дослідження динаміки запасів товарно-матеріальних цінностей у взаємозв'язку зі змінами обсягів виробництва, цін і масштабів споживання окремих видів матеріальних цінностей доцільно визначити відносний рівень запасу в днях витрат (вибуття).

У процесі здійснення аналізу необхідно також оцінити структуру запасів товарно-матеріальних цінностей за допомогою коефіцієнта нагромадження. Він визначається відношенням вартості виробничих запасів, тварин на вирощуванні і відгодівлі, незавершеного виробництва до вартості готової продукції і товарів за формулою:

$$K_n = \frac{BЗ + ТВВ + НВ}{ГП + Т},$$

де K_n – коефіцієнт нагромадження запасів;

ВЗ – виробничі запаси;

ТВВ – тварини на вирощуванні і відгодівлі;

НВ – незавершене виробництво;

ГП – готова продукція;

Т – товари.

Коефіцієнт нагромадження характеризує рівень мобільності запасів товарно-матеріальних цінностей і при оптимальному варіанті він повинен бути меншим 1. Але це співвідношення є справедливим тільки у тому випадку, коли продукція підприємства конкурентоспроможна і користується попитом.

Отже, аналіз запасів є своєрідною сигнальною системою, що сповіщає про наступ чи можливу появу небажаних тенденцій чинників, які перешкоджають успішно виконувати визначенні завдання, тобто які потребують від органів управління прийняття компетентних заходів для того, щоб надати певному процесу необхідного напрямку.

Наук. керівн. Мозгова Л. О.

Література: 1. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підручник / В. В. Сопко, В. П. Завгородній. – К. : КНЕУ, 2004. – 412 с. 2. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємств : навчальний посібник / О. І. Гадзевич. – К. : Кондор, 2004. – 180 с. 3. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / за ред. Ф. Ф. Бутинця. – 5-те вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП "Рута", 2003. – 726 с. 4. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України : підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Н. М. Ткаченко. – 6-те вид. – К. : КНЕУ, 2004. – 412 с. 5. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів: затверджені наказом Міністерства України від 10.02.2007 р. – № 2. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 6. Шомштейн А. А. Нормирование материальных ресурсов, производственных запасов и характеристика применяемых материалов (метод. материалы) / А. А. Шомштейн. – М. : ЦБТИМС, 1968. – 309 с. 7. Іваниченко В. В. Финансовый анализ : учебн. пособ. / В. В. Іваниченко. – 2-е изд. – Х. : ИД "ИНЖЕК", 2003. – 176 с. 8. Швец И. Б. Управление производственными запасами на предприятии : монография / И. Б. Швец, И. А. Бондарева. Институт экономической промышленности. – Донецк : НАН Украины, 2003. – 182 с. 9. Безруких П. С. Бухгалтерский учет / П. С. Безруких – М. : Бухгалтерский учет, 2002. – 719 с. 10. Бізнес : словник-довідник / укл. В. Бойко та ін. – К. : Україна, 1995. – 157 с. 11. Большой экономический словарь / сост. А. Борисов и др. – М. : Книжный мир, 2004. – 895 с. 12. Сосько В. Бухгалтерський облік : навч. посібн. для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищ. навч. закл. / В. Сосько. – Тернопіль : Астон, 2005. – 496 с. 13. Пушкар М. С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти) / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Економічна думка, 1999. – 422 с.